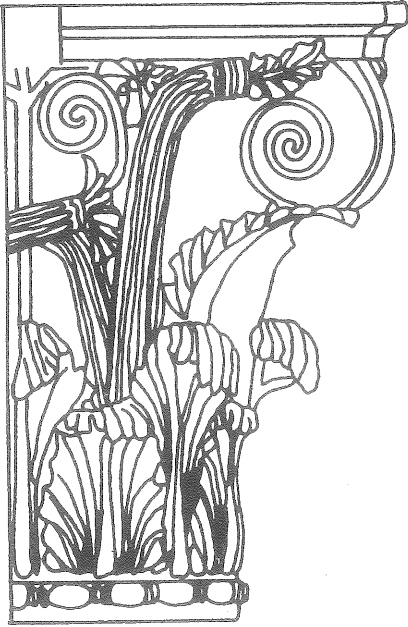




MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI

(MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN
ARCHAEOLOGY)



OLBA
III

MERSİN 2000



MERSİN ÜNİVERSİTESİ

KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI- III

(MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN
ARCHAEOLOGY)

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN

Correspondance addresses for sending articles to
following volumes of Olba:

OLBA'nın bundan sonraki sayılarında yayınlanması
istenen makaleler için yazışma adresi:

Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü MERSİN/TURKEY

e-mail: kilikia@usa.net

Tel: 00.90 324 361 00 01 (10 lines) / 162 or 163

Fax: 00. 90 324 361 00 46

Teknik konulardaki yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr.
Mustafa Aksan, Arş. Gör. Ümit Aydınoglu ve Çukurova
Üniversitesi Matbaası çalışanlarına teşekkür ederiz.

ISSN 1301-7667
MERSİN 2000

İÇERİK

Remzi YAĞCI	Anadolu Medeniyetleri Müzesi Koleksiyonundaki "Greko - Pers " Damga Mühür Grubu (Lev. 1-5)1
Oya SAN	Urartu Siyasal Tarihinde Diauehi Krallığı (Lev. 6)...19
Julian JAYNES	İlyada'nın Zihni (Çeviren: Kamuran Gödelek)29
Aslı SARAÇOĞLU	A Group of Funerary Stelai and Votive Reliefs in The Museum of Aydın (Lev. 7-9)41
Suna GÜVEN	Vitruvius'un Gözüyle Mimarın Yetki ve Sorumluluğuna İlişkin Güncel Saptamalar (Lev. 10)57
Suat ATEŞLİER	Melanpagos'dan Bulunan Bir Aiol Ante Başlığı (Lev. 11-13)71
A. K. ŞENOL-F. KEREM	İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora (Lev. 14-20).....81
Levent ZOROĞLU	Kelenderis Nekropolü (Lev. 21-24)115
Serra DURUGÖNÜL	Nagidos'dan (Bozyazı) Bir Diadem (Lev. 25-26)135
Serap YAYLALI	Erzurum Müzesinden Graffito Bezeli Küp (Lev. 27-34)143
Emel ERTEN	Anadolu'da Roma Dönemi Camcılığında Küresel Gövdeli Sürahiler (Lev. 35-40)171
Aslı SARAÇOĞLU	Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları (Lev. 41-45)181
Sencer ŞAHİN	Bauhistorisch- Epigraphische Zeugnisse Aus Dem Theater Von Perge199
Sevim AYTEŞ	1999 Yılında Soloi / Pompeiopolis'te Bulunan Grekçe Mezar Yazıtı (Lev. 46)211
Ayşe AYDIN	Kilikia ve Isauria Kiliselerinde Görülen Yüksek Tipteki Templon Kuruluşları (Lev. 47-49)215

ANADOLU'DA ROMA DÖNEMİ CAMCILIĞINDA
KÜRESEL GÖVDELİ SÜRAHİLER
(Lev. 35-40)

*Emel ERTEN

ABSTRACT

Globular Flasks are among the most popular vessels of Late Roman glass in both the eastern and western provinces of the Empire. These flasks usually have a cut or unworked rim, inverted conical neck, globular body, and either a flat or slightly concave base. Their average height is 11-15 cm. Although there are some plain examples, they are typically decorated with several wheel-cut lines around the neck and the body. In a few sophisticated versions of the type there are double line, cut inscriptions, as noted by D. B. Harden many years ago.

In the eastern provinces, globular flasks have been recorded mostly in 3rd and 4th century layers, but were also found in the 5th century contexts. Since glass industry flourished in Syria and Palestine in late antiquity, we should also expect some development in Anatolia. The clear evidence for glass production in Anatolia (Troy, Sardis, Anemurium) supports this view. A particularly important discovery for the glass trade of this period is the Aphrodisias version of Diocletian's edict on maximum prices. The preserved portion of this edict gives significant information about glass both as a finished product and raw material. Evidence for the edict in many other sites indicates the existence of a brisk trade in glass in Late Roman Anatolia. The frequent occurrence of the globular flask in many locations (Alişar, Sardis, Pergamon, Smintheion, Theion-on-the-Black Sea, Tarsus, et.al.) and in many museums and private collections in Turkey reveals that the globular flask was one of the most common glass vessel types in Late Roman Anatolia.

Roma İmparatorluğu'nun batı¹ ve doğu eyaletlerinde İ.S.3. yüzyıldan başlayarak görülen tipik cam formlarından biri de küresel gövdeli sürahilerdir. Bunlar, düz, kesme ya da işlenmemiş ağız kenarlarına sahiptirler. Alev tutularak yuvarlatılmış ya da katlanmış ağız kenarlarına az da olsa rastlanmaktadır. Boyunları, tepesi kesilmiş ters bir koni biçiminde, ağız kenarından gövdeye doğru daralmaktadır. Gövdeleri küresel, dipleri çoğunlukla içbükeydir. Ayrıca oluşturulmuş bir kaideye sahip değildirler. Ortalama yükseklikleri 13-15 cm. kadardır. Süslemesiz bazı örnekleri bulunmakla birlikte, boyunlarını ve gövdelerini çevreleyen ince kesme çizgi demetlerinin oluşturduğu süslemeler, küresel gövdeli sürahiler ve özellikle de bunların Anadolu örnekleri için tipik sayılmaktadır². Kesme çizgi demetlerinin yanısıra, plastik cam kabarcıkları veya maşayla sıkıştırılarak oluşturulmuş çimdik süslemelerinin, yer aldığı örnekleri de vardır.

* Yrd. Doç. Dr. Emel Erten, Mersin Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Arkeoloji Bl. Mersin/TÜRKİYE

¹ Roma imparatorluğu'nun batı topraklarında saptanan benzerleri konusunda bkz. Isings 1957, Form. 104 b,s.123-125; Almanya , Köln, Römisch-Germanisches Museum örnekleri: Fremersdorf 1984, s. 40-41, no.101-103 ; İtalya, Aquileia cam buluntuları : Calvi 1968, s.145,148, no.296, tav.23, no.6, tav.M.6; Brescia camları: Brescia 1987,s. 22, no. 23a, s.39, no.57a; Ticino cam buluntuları: Simona 1991, s.171-172, no.134.2.076, 139.2.019, 176.2.218, 176.2.220, fig. 73. Ayrıca, Balkan yarımadasında Hırvatistan Dalj (Teutoburgium) ve Osijek (Mursa) örnekleri: Croazia 1997,145-146,no.102-103

² Lightfoot 1990, s. 11-12, fig. 9

Küresel gövdeli sürahiler, Doğu Akdeniz kontekstlerinde İ.S.3.yüzyıldan başlayarak görülürler. Üretim ve kullanımlarının İ.S.3.ve 4. yüzyıllarda yoğun olduğu ancak, İ.S.5. yüzyılda da varlıklarını korudukları anlaşılmaktadır. Bu yüzyıllar, Suriye-Filistin başta olmak üzere Roma camcılığında bir canlanma ve zenginleşme dönemi olarak değerlendirilmektedir. Cam üfleme tekniğinin geliştirilmesi (İ.Ö.1.yüzyıl sonları) ile kaydedilen büyük teknolojik aşama sonrasında, İ.S.3. yüzyıldan başlayarak Doğu Akdeniz camcılığında yeniden belirgin bir hareketlenme izlenmektedir³. İ.S. ilk iki yüzyıla karşılaştırıldığında, çok daha çeşitli cam vazo formları oluşturulmuş, bunlar üzerinde zengin süsleme yöntemleri (kesme çizgi ve bezemeler, cam iplik süslemeleri gibi) uygulanarak, Roma camcılığında daha ileri bir aşamaya ulaşıldığını gösteren eserler verilmiştir. Küresel gövdeli sürahiler de Doğu Akdeniz'deki bu canlanmanın Anadolu'ya yansıyan başlıca tiplerindendir

Küresel gövdeli sürahilerin doğuda Suriye, Filistin, Kıbrıs, Mısır gibi geniş bir coğrafya⁴ içinde ele geçmiş olmalarının yanısıra, Anadolu örnekleri de form ve özellikle, kesme süslemeleri ile tanınmaktadır. Kesme cam süslemelerinden, çift çizgi ile oluşturulan Yunanca yazıtlara sahip olan bir grup, D.B. Harden tarafından saptanmış ve yıllar önce yapılan bu çalışmada, bunların Anadolu'ya özgü oldukları öne sürülmüştür⁵. Aradan geçen uzun süreye karşın, günümüzde de aynı grublamanın geçerliliğini koruduğu belirtilmekte; grubun en önemli eserlerinden biri olarak, Dinar (Apameia Kibotos) buluntusu yazıtlı cam tabak gösterilmektedir⁶. Bu grubun konumuz bakımından önemi, küresel gövdeli sürahi örneklerini de kapsamamasından kaynaklanmaktadır. Çift çizgili Yunanca yazıtlar yerine basit, kesme çizgilerden oluşan süslemelere sahip olsalar bile, bunların Geç Roma döneminde Anadolu'da yaygın cam tipleri arasında yer aldıkları önerilmiş bulunmaktadır⁷.

Türkiye'deki müzelerde, özel koleksiyonlarda bu tipin birçok örneğinin bulunması; en önemlisi de ülkede yapılan kazılarda saptanmış olmaları, küresel gövdeli sürahilerin Anadolu'daki varlıklarını ve kullanımlarını kanıtlamaktadır. Öte yandan, bu sürahilerin görüldükleri Geç

³ Stern 1977, s. 156-157; Lightfoot 1989, s. 89

⁴ Küresel gövdeli sürahilerin Anadolu dışında Doğu Akdeniz'de saptanan örnekleri için bkz.: Beit Ras (Ürdün): Harden 1964, s. 51-52, fig. 10; Gerasa (Ürdün): Baur 1938, s. 531, 535, 537, 541, 543, fig.29 (53), 26 (54), 30 (75,89); Hanita (Filistin): Barag 1978, s. 26, fig. 13-51, 52, 54; Jelame (Filistin): Weinberg 1988, s. 70-71, 73, no. 272-274, no. 299-300, pl. 14.13; Huqoq (Filistin): Kahane 1961, s. 125, 127, fig. 4.3, pl xix.7; Karanis (Mısır): Harden 1936, s. 215, 191, pl. xviii, no. 635-637; Samaria (Filistin): Crowfoot 1957, s. 410-413, fig. 95.8; Kıbrıs: Vessberg 1952, s. 131-133, pl vii.14

⁵ Harden 1967-68, s. 43-55; Oppenländer Koleksiyonundaki örnek için bkz. von Saldern 1974, s.188-189, no. 519; ağız kısmı farklı bir yapıya sahip olmakla birlikte, A.B.D.'de, Los Angeles'daki H.Cohn koleksiyonundaki bir diğer yazıtlı küresel gövdeli sürahi örneği konusunda bkz. von Saldern 1980 b, s. 81-82, no. 77, pl. 7

⁶ Harden 1987,s.203-204, no. 112; yine aynı grup içinde değerlendirilebilecek bir yazıtlı kase, Tire Müzesi Koleksiyonunda yer almaktadır: Gürler 1998, s. 145, 250, no. 100

⁷ Lightfoot 1990, s. 7-15.

Roma dönemi içinde Anadolu'da cam vazoların üretildiklerini kanıtlayan arkeolojik verilerin bulunması, onların yapımlarının da Anadolu'da gerçekleştirildiğini düşündürmektedir.

Geç Roma döneminde diğer Doğu Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi Anadolu'da da cam vazoların üretilmekte olduğunu gösteren somut arkeolojik ve epigrafik bulgulara bugün sahibiz. Bunların en önemlilerinden biri, Troia, Aşağı Şehir kazılarında bir cam atölyesinin saptanmış olmasıdır⁸. Bu atölyede cam üretimi için gerekli olan malzemenin yanısıra, bol miktarda atık cam ve bir fırının varlığına işaret eden yanık tuğlalar saptanmış; ele geçen II.Constantius (İ.S. 337-361) sikkesi uyarınca, atölyenin etkinlik gösterdiği dönem için İ.S.4. yüzyıl gösterilmiştir⁹. Geç Roma-Erken Bizans döneminde çalışan atölyelerin varlığının kesin olduğu bir diğer önemli Anadolu merkezi ise, Sardis'tir¹⁰. Güneyde, Anemurium kazılarında da Erken Bizans döneminde cam yapımının gerçekleştirilmekte olduğunu gösteren bazı veriler saptanmıştır¹¹. Dağlık Kilikia'da Hıristiyan mezartaşları üzerinde cam ustalarının adlarının da yer alması, bölgedeki camcılık geleneğini yansıtan verilerdir¹². Adana, Ceyhan, Misis'deki, Mopsuestia antik kentinde camın işlenişini yansıtan atık maddelere rastlandığı ve bunun da bir cam üretimini yansıttığı belirtilmektedir¹³. Öte yandan, Yozgat, Alishar kazısında İ.S.1. yüzyıl ile 6. yüzyıllar arasına tarihlenen Roma seviyelerinde (Tabaka 2 ve 3T) cam üretimini gösteren bazı verilerin (quartz parçacıkları, camın renklendirilmesinde kullanılan metal oksitler, cam kütleleri vb.) ele geçirildiğinden söz edilmektedir¹⁴.

Geç Roma dönemi camcılığı konusunda en önemli yazılı belge olarak İmparator Diocletianus'un fiyat tarifesi gösterilmektedir¹⁵. Bilindiği gibi, Diocletianus, Roma İmparatorluğunun yönetim sisteminde bir dizi değişiklik ve düzenleme yapmıştır. İ.S. 301 yılında çeşitli malların azami fiyatlarının belirlendiği bu tarifeyi, yaptığı yönetsel reform çalışmaları kapsamında yayınlamıştır. Söz konusu tarifenin cam çalışmaları bakımından büyük önem taşıyan bir kopyası Aphrodisias'daki Tiberius Portico'sunda ele geçmiştir¹⁶. Mermer levhalar üzerine Latince olarak yazılmış olan tarifenin konumuz açısından önemi, cam malzeme ve cam vazolar ile ilgili bölümünün

⁸ Korfmann 1991, s. 430, res. 13

⁹ Rose 1992, s. 55-56; cam atölyesinin mimari çizimi için bkz. fig. 18

¹⁰ Sardis'deki cam üretimi İ.S.400'den az önceki bir tarihten başlatılmakta ve İ.S. 616'ya dek sürdüğü belirtilmektedir: von Saldern 1980, s. 2

¹¹ Russell 1972, s. 32-35

¹² Keil-Wilhelm 1931, s. 14, no. 10, s. 180, no. 549 B, s. 186, no. 591, s. 187, no. 598B; Stern 1989b, s.

121-122; Kilikia'da cam konusunda Yağcı 1999, s.169-179, n.54

¹³ Stern 1989a, s. 596; Stern 1989b, s. 122

¹⁴ Alexander 1937, s. 340, 344, fig. 267

¹⁵ Stern 1999, s. 460-464

¹⁶ Erim-Reynolds-Crawford 1971, s. 171-177

korunabilmiş olduğu tek kopya olmasından ileri gelmektedir. Burada, Alexandria ve Judaea camı ve cam vazoları ile birinci ve ikinci kalitedeki pencere camları için ağırlık hesabına göre fiyatlar verilmektedir¹⁷. Diocletianus fiyat listesinin Aphrodisias dışında başka Anadolu merkezlerinde de (örneğin, Afyon-Synnada ve Kütahya-Aizanoi) ele geçmiş parçalarının bulunduğu belirtilmekte ve işlenmiş durumdaki camın yeni cam vazoların üretiminde hammadde olarak kullanılmak üzere Anadolu'daki yerel atölyelerce talep edilmekte olduğu öne sürülmektedir¹⁸.

Diocletianus'un yayınladığı tarife, küresel gövdeli sürahilerin de yaygın oldukları bir dönemde, camın Roma İmparatorluğunda geçerli ve ticari dolaşımı olan başlıca tüketim maddelerinden ya da hammaddelerden biri olduğunu göstermektedir. Bu ticari dolaşım içinde Anadolu'nun da bir yerinin bulunduğu, başta Aphrodisias olmak üzere ülkedeki çeşitli yerlerde ele geçen Diocletianus fiyat tarifesine ait parçalardan anlaşılmaktadır.

Böylece, Geç Roma dönemi içinde Anadolu'da cam üretimi konusunda elde edilen verileri özetledikten sonra, bu dönemin en yaygın tiplerinden biri olan küresel gövdeli sürahilerle ilgili incelememize devam edebiliriz :

Bu sürahilerin Anadolu'daki yaygınlıklarını kanıtlayan en önemli ipuçları, kuşkusuz onların kazılarda bulunan örnekleridir. Bunların dışında, sistemli kazılarda ele geçmemiş olsalar bile, şimdi müzelerde ve özel koleksiyonlarda yer alanlar da, bu tipin Anadolu'daki varlığını ve yaygınlığını göstermeleri bakımından önemlidirler.

Cam üretiminin gerçekleştirilmekte olduğu konusunda elimizde arkeolojik verilerin bulunduğu Alishar Höyük'te İ.S.1. ve 6. yüzyıllar arasındaki döneme tarihlenen seviyelerde (Tabaka 2 ve 3T) ele geçen çeşitli cam vazolar arasında küresel gövdeli bir sürahiye ait olduğu anlaşılan bir boyun-ağız parçası da bulunmaktadır¹⁹.

Arkeolojik bir kazıda ele geçmiş olmamakla birlikte, Karadeniz bölgesinde küresel gövdeli sürahilerin varlıklarını kanıtlayan bir örnek ise, şimdi Amasra Müzesi cam koleksiyonunda yer almakta ve Theion (Filyos) buluntusu olduğu bilinmektedir²⁰ (fig.1).

Batı Anadolu'daki arkeolojik kazıların çokluğu, bölgede küresel gövdeli sürahi örneklerinin daha da sıklıkla saptanabilmesini sağlamıştır. Geç Roma-Erken Bizans dönemi içinde cam üretiminin ve canlı bir cam kullanımının belirlendiği Sardis'te küresel gövdeli sürahilere ait çeşitli ağız ve boyun parçaları bulunmuştur. Bunlar, İ.S.beşinci yüzyıla tarihlenmekte ve mezar buluntusu olmadıkları anlaşılmaktadır²¹. Buna karşılık, Batı Anadolu'da mezarlarda ele geçen küresel gövdeli sürahilerin bulunması,

¹⁷ Erim-Reynolds 1993, s. 108-109

¹⁸ Lightfoot 1989, s. 89

¹⁹ Alexander 1937, s. 340-344, fig. 264

²⁰ Amasra Müzesi kayıtlarına göre, söz konusu eser bölgedeki 4. Elektronik Komutanlığı tarafından Filyos'da bulunarak, müzeye teslim edilmiştir.

²¹ von Saldern 1980 a, s. 69-71, no. 479-481,488, pl. 14,26

onların günlük yaşamın yanısıra, mezarlarda, ölü hediyesi olarak da kullanılmış olduklarını göstermektedir. Bu tipin örneklerinin günümüze ulaşmış pek çoğuna sahip olmamızı aslında mezarların korunaklı ortamına borçlu olmalıyız. Çanakkale, Ayvacık, Smintheion kazılarında nekropol alanında, diğer birçok cam eser ile beraber, mezar buluntusu olarak bir ya da iki küresel gövdeli sürahi ele geçmiştir²². Bergama'da kuzey-batı girişi nekropol alanı içinde bulunan eserler arasında da bir küresel gövdeli sürahi parçası vardır²³. Yine Bergama'da Aşağı Agora'nın batısında yer alan peristilli evlerde saptanan cam buluntuları içinde küresel gövdeli bir sürahiye ait olabilecek parça da bulunmaktadır²⁴.

İzmir, Seferihisar, Doğanbey köyü yakınındaki Çıfit Kale-Myonessos antik kentinin yer aldığı kıyıda, sualtında ele geçen ve şimdi Foça'da bir özel koleksiyonda korunan çeşitli cam vazo parçaları arasında küresel gövdeli sürahilere ait olanlar da vardır²⁵ (fig.2). Bu koleksiyonda yer alan Myonessos kökenli diğer cam kaplara ait parçalarda da kesme-çizgisel süslemelere rastlanmıştır.

1999 yılında Tarsus Müzesi tarafından Tarsus Gözlüküle yakınlarındaki Yeşil Mahalle'de saptanan mezarlarda yapılan kazılarda, bir küresel gövdeli sürahinin bulunması; ayrıca, Tarsus, Adana, Hatay, Gaziantep Müzeleri cam koleksiyonlarında da aynı tipin örneklerinin yer alması, bunların bölgedeki yaygınlığını kanıtlamaktadır²⁶ (fig.3-6).

Buldukları yerler bilinen ya da sistemli kazılar sırasında elde edilen küresel gövdeli sürahilerin yanısıra, Türkiye'deki birçok müzenin cam koleksiyonunda kaynağı bilinmeyen, satın alınma eserler olarak katılmış aynı tipin birçok örneği yer almaktadır²⁷. Bunlar, bazen bir seri üretimi yansıtacak kadar standart tip ve ölçülerdedirler. Aynı atölyeden çıkmış olmaları gerektiğini, yapıldıkları yerel üretim merkezlerinin bulunduğunu düşündürmektedirler. Örneğin, bugün Isparta Müzesi'nde bulunan ancak, adı geçen müzenin kuruluşu sırasında "yeni müzeye eser sağlamak" için İstanbul

²² Söz konusu buluntulardan burada söz edilmesi konusunda izin veren Smintheion Kazısı Başkanı Prof. Dr. Coşkun Özgünel'e teşekkür ederim. Kendisinden, Smintheion cam buluntuları üzerinde çalışmalarını sürdürdüğünü ve yayınlanacağını öğrenmiş bulunmaktayım.

²³ Conze 1913, s. 236, fig .66.14

²⁴ Hanroth 1984, s. 153, no. G 14, taf. 41

²⁵ Söz konusu koleksiyondaki cam vazo parçalarını çalışmamı sağlayan, eserleri İzmir Müze Müdürlüğüne kayıtlı bulunan koleksiyoner Sayın Metin Çelebiccan'a teşekkür ederim.

²⁶ Tarsus Müzesindeki 973.4.3 envanter numaralı küresel gövdeli sürahi, satın alınma bir eser olmakla birlikte, müze kayıtlarından alınan bilgiye göre, Tarsus civarında ele geçmiştir. Adana Müzesinde ise, Antakya, Kırıkhan, Dedeçınar köyü kaynaklı olduğu belirtilen bir örnek de yer almaktadır. Adana Müzesindeki bu örnekle ilgili envanter bilgileri Dr. Marianne Stern'den alınmıştır.

²⁷ Türkiye Müzelerinde ve özel koleksiyonlarda bulunan küresel gövdeli sürahilerin yayınlanmış örnekleri ile ilgili olarak bkz.: Afyon Müzesi: Lightfoot 1989, s. 93, no. 49, pl. 10.2; Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi: Özet 1998, s. 139, 140, no. 93,94 ; Tire Müzesi: Gürlü 1998, s. 158-168, no. 105-115; Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Koleksiyonu (İstanbul) : Canav 1985, s. 59, no. 80, 81; Yüksel Erimtan Koleksiyonu (Ankara) : Lightfoot 1992, s. 117, 161, no. 64, 99. Yayınlanmış olan bu az sayıdaki örnekten başka, pek çok müzede küresel gövdeli sürahi örneklerine rastlamak olasıdır: Adana, Afyon, Ankara Anadolu Medeniyetleri, Gaziantep, Hatay, Isparta, İzmir, Marmaris, Tarsus Müzeleri vb.

Arkeoloji Müzeleri'nden gönderilen bir dizi küresel gövdeli sürahinin nerede ele geçmiş oldukları konusunda hiçbir bilgiye ulaşmak mümkün olamamıştır. Ancak, onların türdeş ve standart görünüşleri, ortak bir kaynaktan gelmiş olduklarını ve dolayısıyla, bu tipin seri üretimini yapan atölyelerin varlığını göstermektedir (fig 7-12).

Yukarıda sayılan tüm veriler, küresel gövdeli sürahilerin Geç Roma dönemi Anadolu'sunun yaygın cam tiplerinden biri olarak günlük yaşamda, mezarlarda kullanıldıklarını, üretimlerinin gerçekleştirilmiş olabileceğini gözler önüne sermektedir. Süslemesiz ya da çoğu kesme çizgi demetlerinin oluşturduğu basit süslemelere sahip olan örneklerin yaygınlığına karşılık; gösterişli kesme dekorasyonu yani, D.B. Harden tarafından sınıflanan tipteki yazıtlı süslemeleri olan küresel gövdeli sürahilerin ise, daha seçkin ve çok az bulunur oldukları, Türkiye'deki müze ve özel koleksiyonlarda sıklıkla yer almamalarından anlaşılmaktadır.

LEVHALAR

- Fig. 1 Amasra Müzesi - env. no. A.86.4.1
 Fig. 2 Myonessos Cam Buluntuları- Metin Çelebican Koleksiyonu-Foça
 Fig. 3 Tarsus Müzesi - env. no. 973.4.3
 Fig. 4 Tarsus Müzesi - env. no. 973.4.3
 Fig. 5 Hatay Müzesi - env. no. 13649
 Fig. 6 Gaziantep Müzesi - env. no. 126.82.74
 Fig. 7 Marmaris Müzesi - env. no. 20.5.95
 Fig. 8 Marmaris Müzesi - env. no. 20.5.95
 Fig. 9 Marmaris Müzesi - env. no. 20.4.95
 Fig. 10 Marmaris Müzesi - env. no. 20.4.95
 Fig. 11 Isparta Müzesi - env. no. 13.551.75
 Fig. 12 İzmir Müzesi - env. no. 151.6.1971

KISALTMALAR VE BİBLİOGRAFYA

- Alexander 1937 C.Alexander, *The Alishar Hüyük* 1930-32, Chicago
- ATIQTOT *Journal of the Israel Department of Antiquities*
- Barag 1978 D.Barag, "Hanita Tomb XV of the 3rd-early 4th century C.E", *ATIQTOT* XIII, s.1-60
- Baur 1938 P.V.C.Baur, "Glassware", *Gerasa-City of Decapolis* (ed.C.H.Kraeling), s.505-546, New Haven-Connecticut

- Brescia 1987 *Vetri nelle civiche collezioni bresciane, Comune di Brescia Assessorato alla Cultura, Brescia*
- Calvi 1968 *M.C.Calvi, I Vetri Romani del Museo di Aquileia, Aquileia*
- Canav 1985 *Ü.Canav, Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu, İstanbul*
- Conze 1913 *A.Conze, Altertümer von Pergamon: Stadt und Landschaft, Berlin*
- Croazia 1997 *Trasparenze Imperiali-Vetri Romani dalla Croazia (catalogo), Roma*
- Crowfoot 1957 *J.W.Crowfoot- G.M.Crowfoot- K.M.Kenyon, Samaria Sebaste III - The Objects, London*
- Erim 1971 *K.T.Erim- J.Reynolds- M. Crawford, "Diocletian's Currency Reform : A New Inscription", JRS LXI, s.171-177*
- Erim-Reynolds 1973 *K.T.Erim-J. Reynolds, "Diocletian's Edict on Maximum Prices", JRS LXIII, s.99-110*
- Fremersdorf 1984 *F.Fremersdorf-E.P. Fremersdorf, Die Farblosen Gläser der Frühzeit in Köln, Köln*
- Gürler 1998 *B.Gürler, Tire Müzesi Cam Eserleri, İzmir*
- Harden 1936 *D.B.Harden, Roman Glass from Karanis, Ann Arbor*
- Harden 1964 *D.B.Harden, "Some Tomb Groups of Late Roman Date in the Amman Museum", Annales du Congres de l'association Internationale pour L'Histoire du Verre III ,s.48-55*
- Harden 1967-68 *D.B.Harden, "Late Roman Wheel Inscribed Glasses with Double-Line Letters", KölnJb 9, s.43-55*
- Harden 1987 *D.B.Harden, Glass of the Caesars, Milan*
- Honroth 1984 *M.Honroth, "Glass" in: Altertümer von Pergamon, Band XIV, Peristylhäuser Westlich*

- der Unteren Agora, s. 149-159, taf. 41-42, Berlin
- Isings 1957 C.Isings, *Roman Glass from Dated Finds*, Groningen
- Kahane 1961 P.P.Kahane, "Rock-cut Tombs at Huqoq", *ATIQOT III*, s.121-127
- Keil-Wilhelm 1931 J.Keil-A. Wilhelm, "Denkmaler aus dem Rauhen Kilikien", *Monumenta Asiae Minoris Antiqua III*, Manchester
- Korfmann 1991 M.Korfmann, Troia Çalışmaları 1989-1990, *Kazı Sonuçları Toplantısı (XIII. Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu-Ankara)*, s.423-446
- KölnJb *Kölner Jahrbuch für Vor-und Frühgeschichte*
- Lightfoot 1989 C.S.Lightfoot, *A Catalogue of Glass Vessels in Afyon Museum*, BAR International Series 530, Oxford
- Lightfoot 1990 C.S.Lightfoot, "Some Types of Roman cut-glass vessels found in Turkey", *I.Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu*, 26-27.Nisan.1988, İstanbul, s.7-13,103-104
- Lightfoot 1992 C.S.Lightfoot-M.Arslan, *Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara
- Özet 1998 A.Özet, *Dipten Gelen Parıltı*, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri, Ankara 1998
- Rose 1992 C.B.Rose, "Post Bronze Age Excavations at Troy", *Studia Troica II*, s.43-60
- Russell 1972 J.Russell, "Anamur 1971", *Anatolian Studies XXII*, s. 32-35
- von Saldern 1974 A. von Saldern-B. Nolte-P. La Baume-T.E.Haevernick, *Gläser der Antike Sammlung Erwin Oppenländer*, Hamburg
- von Saldern 1980 a A. von Saldern, *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*, Cambridge, Massachusetts

- von Saldern 1980 b A. von Saldern, *Glass 500 B.C. to A.D. 1900, The Hans Cohn Collection - Los Angeles, Cal. , Mainz on Rhine*
- Simona 1991 S.B. Simona, *I Vetri Romani - Provenienti delle terre dell'attuale Cantone Ticino*, vol.I-II, Locarno
- Stern 1977 E.M. Stern, *Ancient Glass at the Fondation Custodia (Collection Frits Lugt-Paris)*, Gröningen
- Stern 1989 a E.M. Stern, "Adana Bölge Müzesinde Sergilenmekte olan Cam Eserler", *Bellesten CLIII*,s.595-605
- Stern 1989 b E.M.Stern, "The Production of Glass Vessels in Roman Cilicia", *KölnJb* 22, s.121-128
- Stern 1999 E.M.Stern, Roman Glass Blowing in a Cultural Context, *American Journal of Archaeology* 103, s.441-484
- Vessberg 1952 O. Vessberg, "Roman Glass in Cyprus", *Opuscula Archaeologica* 7, s.109-165
- Weinberg 1988 *Excavations at Jelame-Site of a Glass Factory in Late Roman Palestine* (ed. G.D. Weinberg), University of Missouri Press, Columbia
- Yağcı 1999 E.ErtenYağcı, "Kilikia'da Cam", *OLBA II (I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri - Mersin)*, s.169-183, lev.35-37

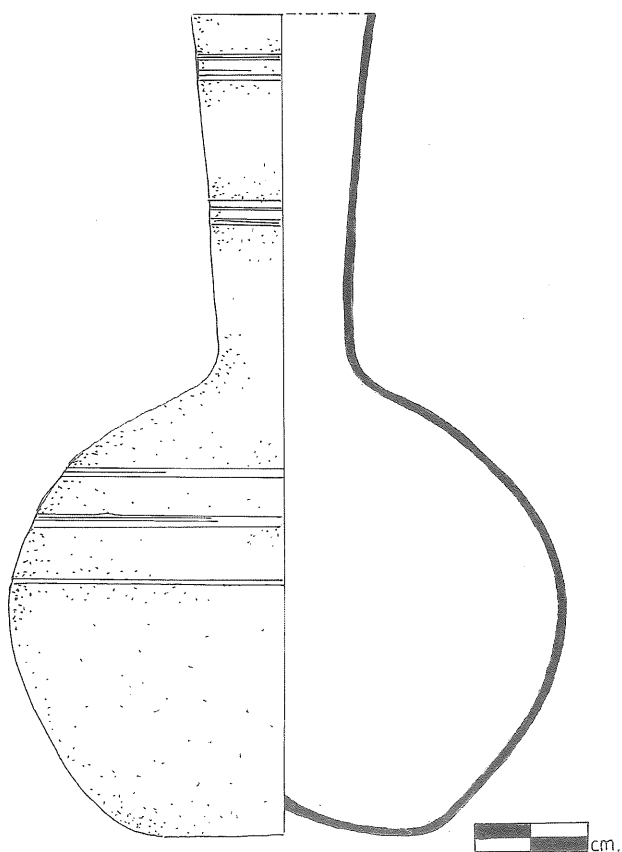


Fig 1

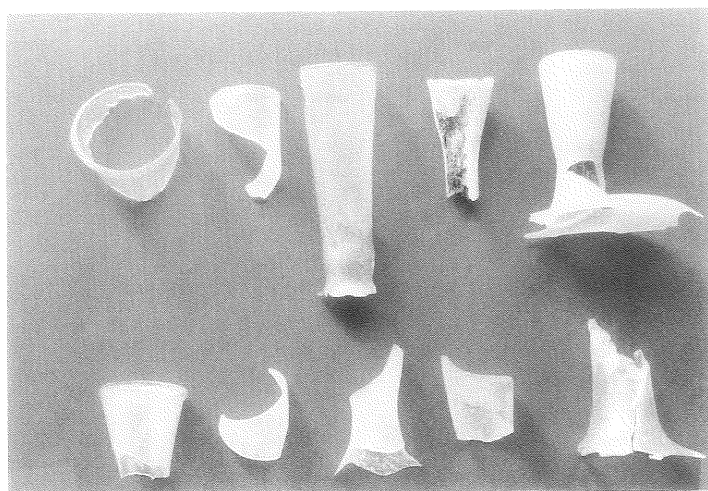


Fig 2

Lev 36

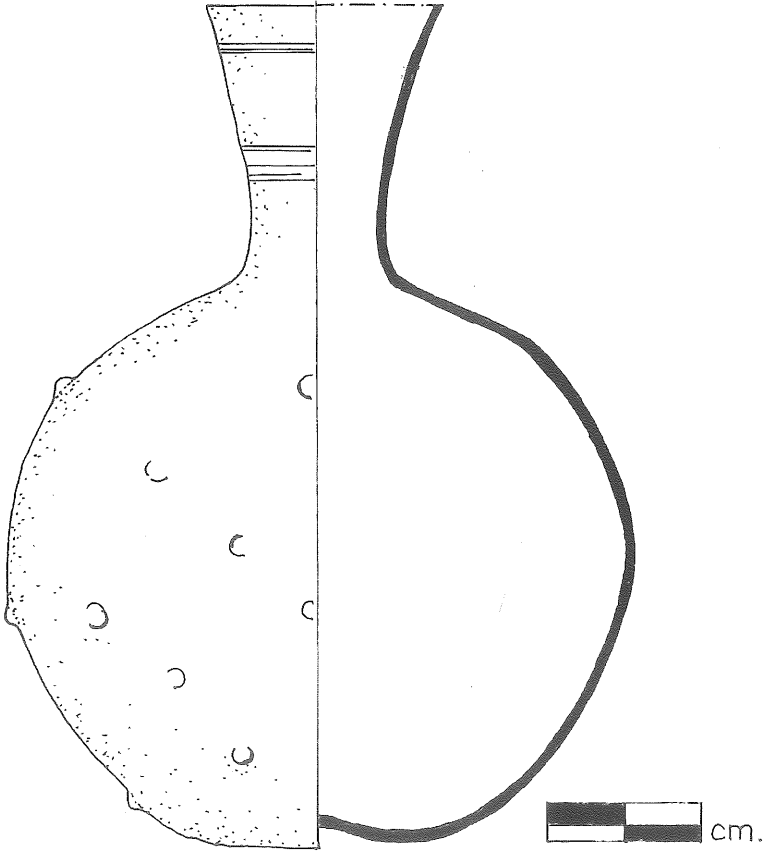


Fig 3

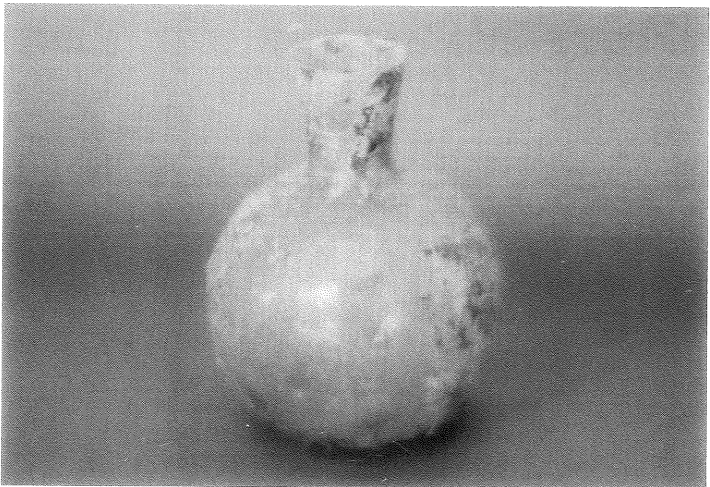


Fig 4

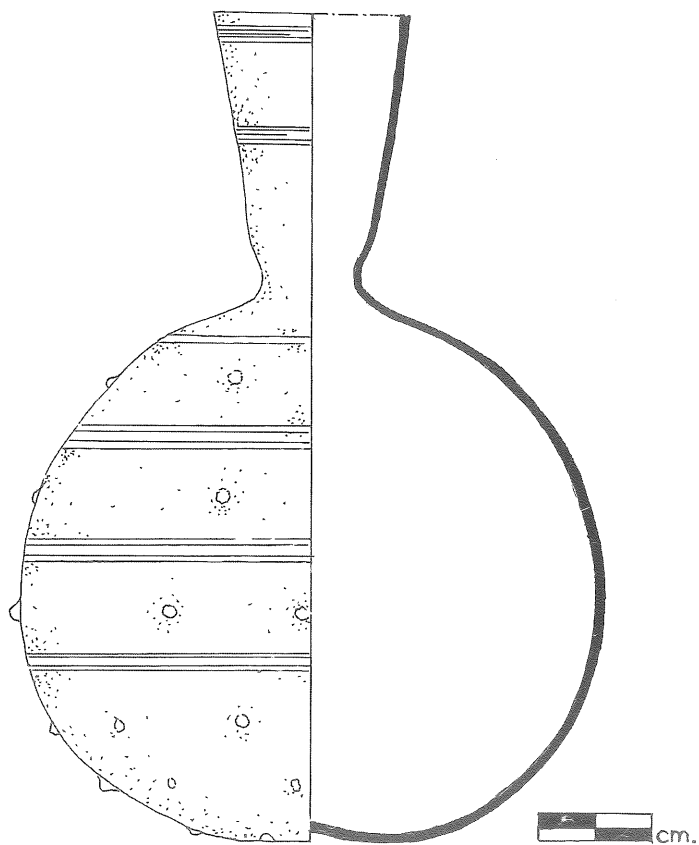


Fig 5

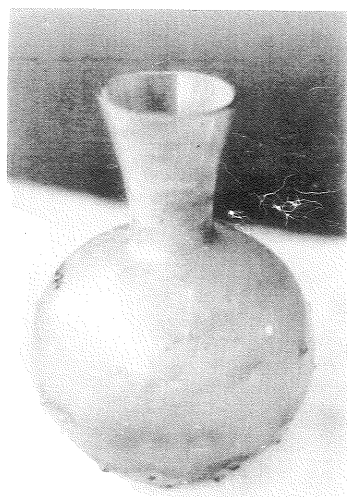


Fig 6

Lev 38

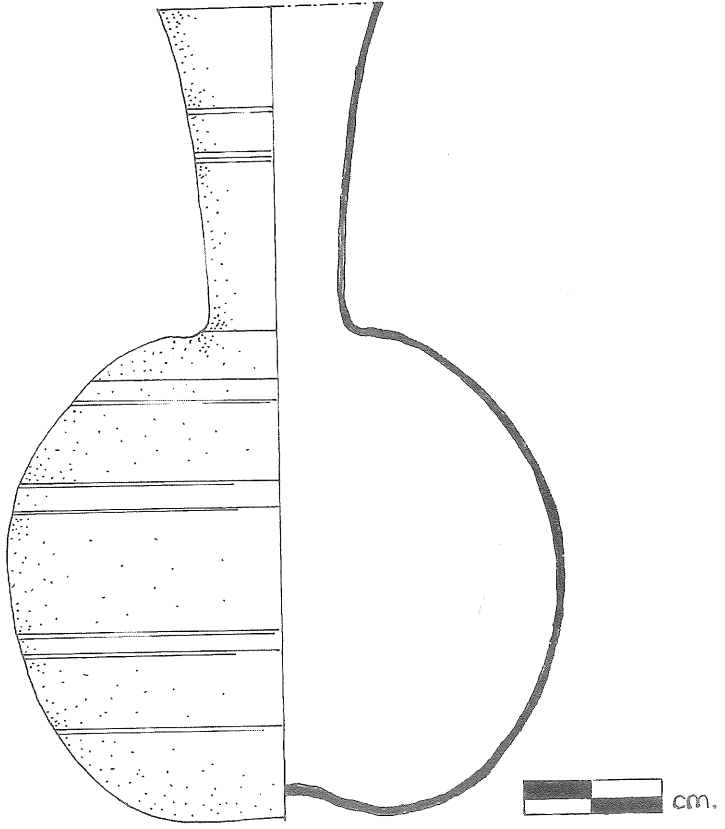


Fig 7

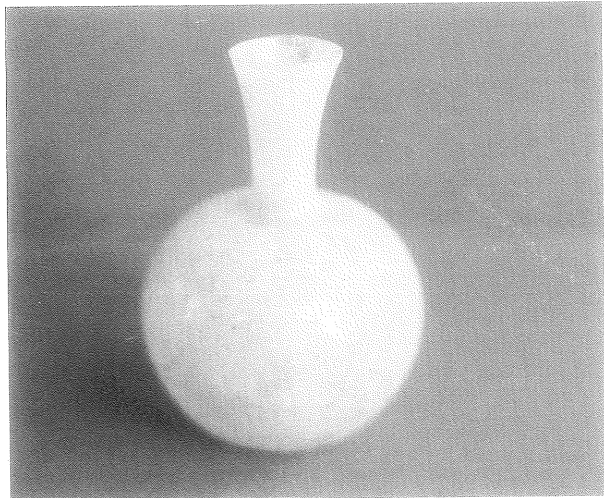


Fig 8

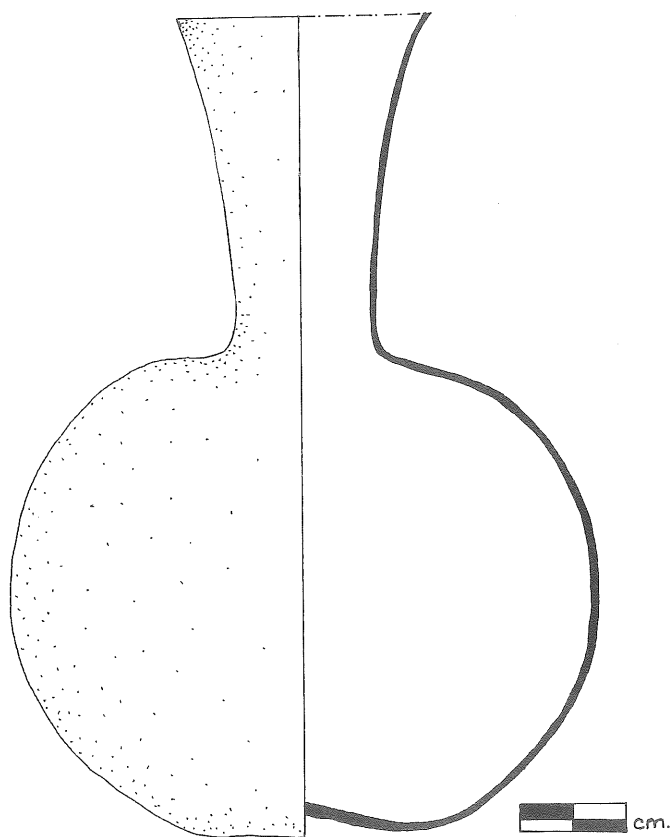


Fig 9



Fig 10

Lev 40

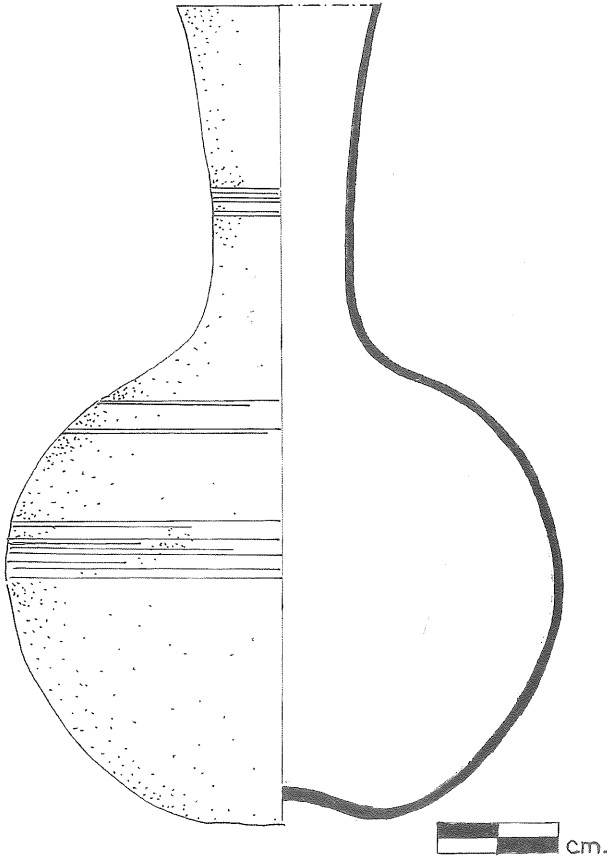


Fig 11



Fig 12